

BANKACILIKTA SERMAYE YETERLİĞİNİN ÖNEMİ VE SERMAYE YETERLİĞİNDE BASEL STANDARTLARI

THE IMPORTANCE OF CAPITAL QUALIFICATION IN BANKING AND BASEL STANDARDS IN CAPITAL QUALIFICATION

Siddig Mohamed Osman Khalid¹

¹Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı Muhasebe ve Finansman Programı, Kocaeli, Türkiye
e-mail: siddighantar@gmail.com

ÖZET

Firmaların sahip oldukları bazı finansal sorumluluklar bulunmaktadır. Özellikle bankacılık ve sigortacılık sektörlerinde firmaların üçüncü kişilere karşı mali sorumlulukları olduğu bilinmektedir. Firmaların üçüncü kişilere karşı finansal sorumluluklarını yerine getirmelerinde sermaye yeterliği önemli bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü sermaye yeterliği firmaların mali sistemlerinin sürekliliği için oldukça önemlidir. Bu nedenle son yıllarda bankacılık sektöründe sermaye yeterliğinin belirlenmesine ve sermaye yeterliğinin önemine ilişkin birçok çalışma yapıldığı görülmektedir. Yapılan bu çalışmada da bankacılıkta sermaye yeterliğinin önemi ve sermaye yeterliğinde BASEL standartlarının değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bankacılık sektörü, sermaye yeterliği, BASEL standartları

JEL KODU: G32

ABSTRACT

Firms have some financial responsibilities. Especially in the banking and insurance sectors, firms are known to have financial responsibilities to third parties. Capital adequacy emerges as an important concept in firms' fulfilling their financial responsibilities towards third parties. Because capital adequacy is very important for the continuity of companies' financial systems. For this reason, it is seen that many studies have been carried out in the banking sector regarding the determination of capital adequacy and the importance of capital adequacy in recent years. In this study, it was aimed to evaluate the importance of capital adequacy in banking and BASEL standards in capital adequacy.

Key Words: Banking industry, capital adequacy, BASEL standards

JEL CODE: G32

GİRİŞ

Kavram olarak sermaye yeterliliği, özellikle finans alanında hizmet veren sigorta ve banka şirketlerinin üçüncü kişilere karşı olan sorumluluklarını yerine getirebilme kapasitesini ifade etmektedir. Bahsedilen bu yükümlülüklerin gerçekleştirilememesi hem ulusal hem de uluslararası kapsamda mali bunalımların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla sermaye yeterliliği ya da bir başka deyişle mali yeterliliğin gerçekleşmesine dair ulusal otoriteler farklı düzenlemeler geliştirmişlerdir. Ancak sermaye ve küreselleşmenin serbest dolaşımı, söz konusu düzenlemelerin uluslararası bağlamda ortak standartlara bağlanmasını mecburu kılmıştır (Kaya, 2014).

Sermaye yeterliliği hesaplamalarının esası, mevcut özkaynaklar ile üstlenilen riskler arasında bir denge sağlama ve bu dengeyi devam ettirme anlayışı üzerine kuruludur. Diğer yandan ise, birer güven kurumu olarak bankaların sermaye yapılarının güçlülüğü ve yeterliliği, sistemin işleyişi ve güven sağlanmasının esas şartlarıdır. Türkiye'de de gözetim ve denetim otoritesi olan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), bankaların risk yönetimlerinin denetleyicisi ve gözeticisi pozisyonunu devam ettirirken sermaye yeterliliği noktasında yukarıda bahsedilen uluslararası düzenlemeleri ülkemize de uyarlamakta ve uygulamaktadır.

Bu bakımdan Türkiye’de bankacılık alanında mevcut bankaların sermaye yeterliliği rasyosu takip edilmekte ve kamuoyu ile paylaşılmaktadır (Hazar ve diğerleri, 2017).

Kumcu’ya (2006) göre, sermaye yeterlilik düzeyi, bankaların temel kaynaklarının risklerine göre ağırlık verilmiş varlıklarına bölümüdür. Bu analizde bankaların farklı sınıf varlıklarına değişen risk ağırlığı verilmektedir. Fakat günümüzde, risk ağırlıkları oldukça yüzeysel şekilde hesaplanmaktadır. Söz gelimi, ülkenin en sağlam ve en büyük özel sektör şirketine sağlanan kredilerle bir mahalle bakkalına sunulan kredi aynı risk ağırlığına sahiptir. Bir firmaya imza karşılığında sağlanan kredi ile farklı şekillerde finansal garanti sağlanarak verilen krediler aynı şekilde değerlendirilmektedir. Oysaki kredilerin hangi bilançoya sahip firmalara sunulduğu, bu krediler karşısında garanti modelinin ne olduğu kredilerin geri ödemesinin yapılıp yapılmayacağı ya da ödeme yapılmaması halinde, bankaların zarar görüp görmeyeceği bakımında oldukça önemlidirler. Çeşitli krediler birbirinden ayrı riskler barındırmaktadırlar. Bankacılıkta “asgari sermaye yeterliliği” kavramına giderken, önce “risk” olgusunun ölçülebilir olması ve iyi analiz edilmesi gerekmektedir.

Sermaye yeterliğinin sağlanması, mali sistemin sürekliliği kadar şirketler bakımından değerlendirildiğinde de önem teşkil etmektedir. Bu kapsamda güçlü sermaye sistemine hakim olan şirketler güvenilir şirket bağlamında ele alınmakta ve piyasa değerlerinin artması gündeme gelmektedir. Özellikle sermaye piyasalarında faaliyet gösteren şirketler bakımından ele alındığında, güçlü sermaye yapısı sigorta şirketlerinin ihraç ettiği menkul kıymetlerin değerine etki eden faktörler arasında bulunmaktadır. Bu bağlamda, şirketlerinin sermaye yeterliliklerinin göstergesi olan finansal değerlerin, hisse senedi getirilerine olan yansımalarının analizi, güçlü sermaye yapısı ile şirketlerin piyasa değerleri arasındaki ilişkisinin tespit edilmesi konusunda ciddi sonuçlar geliştirebilecektir (Kaya, 2014).

Sermaye yeterlilik rasyosundan (SYR), bankaların barındırdığı riskin analiz edilmesi konusunda en dikkat çekici ölçeklerden biri olarak faydalanılmaktadır. Bunun yanı sıra 5411 sayılı bankacılık kanunu ve ilgili yönetmeliklerine göre, bir bankanın BDDK tarafından el konmasına imkan sunan tek finansal yeterlilik verisi de yine %('in altındaki SYR değeridir. Bu nedenle bankaların, sermaye planlamaları yapabilmek, risk kapasiteleri kapsamında yatırım metotları geliştirebilmek için SYR tahminleri yapmaları etkili bir yönetim adına kaçınılmazdır. Bunun yanı sıra düzenleyici kurumların kontrol ve yönlendirme etkinliklerini etkili şekilde yapmaları adına bankaların SYR değerlerine ilişkin tahminleme yapabilmeleri zorunludur (Karahanoğlu, 2015).

Sermaye Yeterliliği Kavramı

Sermaye yeterliliği, finansal kurumların karşılaştıkları risklere karşılık, mali yükümlülüklerin üstesinden gelecek seviyede likit mevcudiyetinin bulunup bulunmadığı anlamına gelmektedir. Bankalarda sermaye yeterliliği uygulamasının esas gayesi, bankaların güçlü bir finansal yapı ile çalışmalarını devam ettirmesinin sağlanması ve tasarruf sahiplerinin zarara uğramasının önüne geçilmesidir. Dolayısıyla finansal kuruluşlar dahilinde özellikle bankalar adına sermaye yeterliliği koşullarının sağlanması, karşı karşıya kalacakları risklere karşı teminat sağlamaktadır (Kaya, 2007; Akt. Reis & Kötüoğlu, 2016). Kaya’ya (2014) göre, sermaye yeterliliğinin temelinde, yükümlülüklerin karşılanıp karşılanamayacağının ölçülmesi yer almaktadır. Dolayısıyla sermaye yeterliliği, ekonomik istikrar ve güven sağlanması bakımından önem teşkil etmektedir.

Avrupa’da sermaye yeterliliğinin gerçekleştirilmesiyle ilgili düzenlemeler 1970’li yıllardan bu yana uygulanmaya başlanmış olmakla birlikte bu düzenlemelerden hala yürürlükte olan Solvency I, 2002 yılında Avrupa Parlamentosu’nda kabul edilerek 2004 yılında uygulamaya konulmuştur. Solvency I, uygulanmaya koyulduğu zamanda ciddi boyutta yenilikler sağlamış olmasının yanı sıra, meydana gelen ekonomik gelişmeler, artış gösteren mali araç ve buna

odaklı olarak artan risk çeşitlerine karşı yetersiz kalmış ve bu yetersizlikler Solvency II'nin gelişmesine ortam hazırlamıştır (Kaya, 2014).

Sermaye yeterliliği konusu yalnızca bankanın finansal tablolarına özel verilerle ilişkili değildir. Bankanın etkinlikleri dolayısıyla karşı karşıya kalabileceği her çeşit risk, sermaye yeterliliği konusuyla alakalıdır. Bu bağlamda sermaye yeterliliği dahilinde doğrudan bilançoyla veya gelir tablosu ile ilişki kurulamayacak bir takım riskler de (örneğin itibar riski, uyum riski) sermaye yeterliliği çerçevesinde değerlendirilebilmektedir. Bu nedenle sermaye yeterliliği konusu, mali tabloların düzenlenmesine dair mevzuattan ayrı düzenlemelere bağlı tutulmuştur. Zira sermaye yeterliliğinin merkezini risklerden meydana gelmektedir (İnan ve ark., 2013).

Diğer yandan, sermaye yeterliliği kapsamındaki risklerin sayısallaştırılmasındaki önemli risk unsurları temelinde bilanço ve gelir tablosu gibi finansal tablolarda yer almaktadır. Bu açıdan risklerin sayısallaştırılmasına, bir bakıma finansal tablonun, özellikle de bilançonun izdüşümü olarak da değerlendirilebilir. Çünkü daha önceden de ifade edildiği gibi risklerin sayısallaştırılmasında yararlanılan kaynak ile finansal tabloların oluşturulmasında yararlanılan kaynak önemli oranda ortaktır (İnan ve ark., 2013).

Sermaye Yeterliliğini Etkileyen Faktörler

Sermaye yeterliliğini etkileyen faktörler mikro ve makro faktörler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Mikro faktörler, işletmelerin kendi mali ve yönetsel yapılarından doğan faktörler olup, bu faktörlerin etkilerinin kontrol altına alınabilmesi şirketlerin mali ve yönetsel güçlerine bağlıdır. Makro unsurlar ise, ekonomik yapının neredeyse tümünü etkileyen ve etkilerinin işletme temelinde kontrol edilemeyeceği unsurları ifade etmektedir (Kaya, 2014). Mikro ve makro faktörlerin içerisinde yer alan temel parametreler aşağıdaki gibi sıralanmaktadır;

Mikro faktörler: İşletmelerde sermaye yeterliliğine etki eden mikro faktörler, sigorta şirketleri ya da ülkedeki sigortacılık piyasası özelinde önem teşkil eden unsurlardır. Bu kapsamda şirketlerin sahiplik yapısı, karlılık durumu, yönetim kalitesi, mali yapısı ve teknik karşılıkları mikro faktörler olarak ele alınabilir (Kaya, 2014).

Makro faktörler: Ülke ekonomilerine etki eden faiz oranları, para politikaları, kur, vergi politikaları, enflasyon ve politik unsurlar sigorta şirketlerini de oldukça yakından etkilemektedir. Bu unsurların etkisi gelişme biçimlerine göre olumlu ya da olumsuz olarak ele alınabilir (Kaya, 2014).

Sermaye Yeterliliğinde Basel Standartları

Küresel rekabet koşullarının sunduğu disiplinler arası paylaşımcı yaklaşım dünya ekonomisinde meydana gelen değişimleri önemli ölçüde etkilemektedir. Ülke ekonomilerinin en dikkat çekici parçası olan bankacılık sektörü, dalgalanmaların ortaya çıkaracağı her çeşit olumlu/olumsuz etki karşısında hazır olmalıdır. Özellikle meydana gelen ekonomik krizlerin ülkede yaratacağı zararı en aza indirebilmek için bankaların dirençlerini artırmaları ön koşuldur. Bu sebeple, uluslararası düzeyde bankaların etkili bir gözetim sistemi ile takibini sağlamak adına kurallar geliştirilmiştir. Basel komitesince geliştirilen kurallardan biri alınan riskler karşısında bankaların sermaye yeterliliği konusundadır. Buna göre, mali sektörün en önemli parçası olan bankaların ekonomik krizin meydana getireceği her nevi risk karşısında sermaye yeterliliğine sahip olmaları gerekmektedir (Aydın & Başkır, 2013).

Bankacılık sektörü; esas işlevi gereği, finansal aracılık faaliyetlerini gerçekleştirmektedir. Bu kapsamda teknolojinin hızlı gelişimi, finansal ürünlerin zenginleşmesi gibi unsurlar bankacılık sektörünün yapısında değişimlere zemin hazırlarken farklı risk çeşitlerini de geliştirmektedir. Bu bakımdan; bankaların karşılaştıkları riskler de çeşitlenerek artış sergilemektedir. Bankaların etkinliklerini devam ettirebilmeleri karşılaştıkları bu riskleri

başarı ile yönetmeleri ile alakalıdır. Geçmişte bankacılık krizlerinde bankaların risklerini yönetme konusunda başarısız olmalarının ve sermaye yapılarının riskleri karşılayacak seviyede olmamasının esas etken olduğu belirlenmiştir. Bu bağlamda Basel Komitesince 1980’li yıllardan beri bankaların sermaye yeterliliğinin sağlanmasına ilişkin çalışmalar sürdürülmektedir. Basel I düzenlemeleri ile bağlayan bu uluslararası çalışmalar, ilerleyen dönemde Basel II ve son olarak küresel krizi izleyen dönemde Basel III düzenlemeleri ile sürmüştür (Hazar ve ark., 2017).

İsviçre’nin Basel kentinde kurulmuş olan Basel komitesi, dünyanın en eski finansal kuruluşları arasında yer almaktadır (Filiz, 2007). Komite bankacılık sektörünün sermaye bakımından değerlendiren ve denetleyen bir yapı olarak “Sermaye Yeterlilik Uzlaşısını” yayınlarak, ilk sermaye yeterlilik standartlarını belirlemiştir. Pek çok ülkede çeşitli sermaye yeterlilik seviyesinin hesaplanması dolayısıyla, Basel Komitesi’nin bu kararı tüm ülkeler adına tek bir standart belirlemesi bakımından gerekli görülmüştür. Basel I yalnızca kredi riskleri barındıran bir uzlaşdır. Basel Komitesi’nin standartları 1996 yılında ABD’de ele alınıp, sermaye yeterliliği hesaplaması açısından yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Aynı yıl ABD’de Pazar riski, sermaye yeterlilik hesaplamalarına eklenmiştir. 1999’da ise Basel Komitesi Basel II olarak adlandırılan yeni bir sermaye yeterlilik hesaplaması ve standardı üzerinde çalışmalarına yön vermiştir. Bu yeni standartlar risk ve kapsam analiz teknikleri bakımından oldukça gelişmiş bir durumda olmakla beraber, 2004 yılına dek konuyla ilgili çalışmalar yapılmıştır. 2004 yılı Haziran ayında kesinleşerek hayata geçirilen Basel II uzlaşısı ilk olarak gelişmiş ekonomilere sahip ülkelerde ardından da ülkemizin de içinde yer aldığı pek çok gelişmekte olan ülkeler tarafından bankacılık alanında uygulamaya konulmuştur (Sarıtaş & Göçe, 2012). Basel I ve Basel II standartlarının esas kriterleri aşağıda açıklanmıştır.

Basel I: Basel I standartları 1988 yılında kabul edilerek imzalanmış fakat aşamalı bir geçiş süreci ile uygulamaya geçilmiştir. Bu zaman diliminde, sermaye yeterlilik düzeyi sırasıyla, 1989 yılında %5, 1990’da %6, 1991 yılında %7 ve 1998 yılında %%8 şeklinde uygulanmış, bankacılık sektöründeki kurumsal ve kanuni düzenlemelerin yenilenen şartlara ve uluslararası kurallara uyumu noktasında ciddi adımlar atılmıştır (Rybak & Aktan, 2008). Basel I, sermaye yeterliliği düzeyinin en az %8 olması gerekliliği ile bankacılık alanının denetimi bağlamında bir ilktir. Daha sonra 1996 yılında, sermaye yeterliliği ile ilişkili söz konusu standardın içeriği zenginleştirilerek piyasa riski dâhil edilmiştir. Türkiye Basel I ölçütlerini kabul etmiş ve 1989 yılından bu yana kademeli olarak uygulamaya dâhil etmiştir. 2001 yılından beri sermaye yeterliliği hesaplamalarına piyasa riskinin dâhil edilmesi mecburiyeti getirilmiştir (Aydın & Başkır, 2013).

Basel II: Küresel rekabet koşullarının bir sonucu olarak genişleyen finansal piyasalar ile banka etkinliklerinin karmaşık bir hal alması neticesinde Basel II ölçütleri gelişmiştir. Basel II ölçütlerinde Basel I’de olduğu üzere sermaye yeterliliğinin en az %8 oranı değişmezken hesaplamalarda operasyonel risklerin göz önünde bulundurulması zaruri hale getirilmiştir. Ülkemizde sermaye yeterliliği hesaplamalarına ilişkin yeni düzenleme 2006 yılından itibaren uygulanmaya konulmuştur (Aydın & Başkır, 2013).

Basel I ve Basel II kriterlerinde yer alan en önemli prensip, bankaların almış oldukları riskleri karşılayabilecek en alt oranda bir sermaye tutmaları için gereken çalışmaları yapmalarındır. Uluslararası alanda etkinlik gösteren bankalar adına sermaye yeterlilik rasyosunun Basel kriterleri bağlamında olması karşı karşıya kalılabilecek riskler adına önemlidir (Aydın & Başkır, 2013). Hazar ve arkadaşları (2017) göre, her düzenleme sistematik olarak bir öncekine yenilikler ilave etme ve sermaye yeterliliğini daha doğru ölçümlemeye yönelik olmuştur. Nitekim, Basel I düzenlemelerinde riskler olarak öncelikle yalnızca kredi riski alınırken, zamanla piyasa riskleri de hesaplama kapsamına alınmıştır. Basel II ile beraber, bir taraftan operasyonel risk hesaplama ilave edilirken diğer taraftan da kredi riski hesaplamalarının daha gerçekçi metotlarla ölçülmesine ilişkin çalışmalar yapılmıştır. Basel III ile de sermaye

yeterliliğinin hesabında çekirdek sermayeye daha fazla dikkat çekilirken, sermaye yeterliliği rasyosuna destek şeklinde ek bir takım kavramların ölçümü yapılmıştır.

Sermaye Yeterliliği Rasyosu Kavramı

Bankacılıkta riskler ve üstlenilen risklere yönelik mevcut olması gereken sermaye, bankacılık gözetim birimlerinin en fazla üzerinde yoğunlaştığı konular kapsamındadır. Küresel düzeyde Basel kriterleri ile yön verilen sermaye yeterliliği rasyosu etkinliği Türkiye’de de BDDK tarafından titizlikle uygulanmaktadır (Hazar ve ark., 2017). Bilindiği üzere dünya bankacılık sistemini yalnızca bir standart kriter ile kontrol etme algısının ilk basamağı Basel kriterleri ile atılmıştır. Bu uzlaşa ile uluslararası kapsamda çalışmalarını sürdüren bankaların mevcut varlıkları ile tuttıkları sermaye arasında risk temeline dayanan bir bağlantı oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu hedefe uygun şekilde, başkanlığını Bank of England’ın yaptığı Komite, Mooke rasyosu olarak da nitelendirilen sermaye yeterliliği rasyosu (SYR) aşağıdaki formülle ifade edilmiştir (Teker ve ark., 2005).

Sermaye Yeterliliği Rasyosu (SYR) = Özkaynak / Risk Ağırlıklı Varlıklar ve Gayrinakdi Krediler (KR) = %8

SYR oranıyla alınan her bir risk için bankaların mevcut veya ortaya çıkardıkları sermayeyi ifade etmektedir. Bunun yanı sıra gerek bankaların kendi mali ve stratejik planlama etkinliklerini sürdürebilmesi gerekse düzenleyici kurumun (BDDK) yönlen verici ve kontrol edici işlevlerini gerçekleştirebilmesi adına, bankaların SYR değerlerini tahmin etmesi son derece yararlı ve kolaylık sağlayıcı olabilmektedir. Bu bağlamda, bankacılık alanından ve ekonomi alanında oldukça önemli bir payı olan yatırım ve kalkınma bankalarının sermaye yeterliliğinin önümüzdeki süreçleri adına öngörülmesi farklı bir önem teşkil etmektedir (Karahanoğlu, 2015). Bununla birlikte SYR’nın %8 olması sektörlerin sermaye yapılarının güçlü olduğunu ortaya koymaktadır (Reis ve Kötüoğlu, 2016). Bu rasyonun payında yer alan “özkaynak”, bankaların kayıt altına aldıkları muhasebesel sermaye tutarından oldukça ayrı olarak açıklanmıştır.

SYR’de ifade edilen özkaynak miktarı şu şekilde açıklanmaktadır;

+ I : Ana Sermaye (ödenmiş sermaye + dağıtılmamış karlar)

+ II : Katkı Sermaye (karşılıklar + rezervler + fonlar)

+III :Üçüncü Kuşak Sermaye (sadece piyasa riski için kullanılabilen sermaye benzeri krediler)

- IV : Sermayeden İndirilen Değerler (aktifleştirilmiş giderler + mali iştirakler)

= ÖZKAYNAK (Teker ve ark., 2005).

Risk ağırlıklı varlıklar ve gayri nakdi krediler tutarı ise, bütün bilanço içi ve bilanço dışı varlıkların dört ayrı risk grubuna dağıtılıp, risk ağırlıkları ile çarpılıp toplanması ile elde edilir. Fakat bilanço harici varlıkların ilk olarak kredi riskine çevirme ağırlıkları ile çarpılması, daha sonra kredi riski ağırlıklarıyla çarpılması gerekmektedir (Teker ve ark., 2005).

Basel I ile ifade edilen bankaların karşılaştığı kredi riski ve piyasa riskini belirlemede yararlanılan var olan tekniklerin; bankacılık risklerini gerçekçi bir biçimde analiz etmede yeterli olamaması, mali piyasalardaki ücret iniş-çıkışları yeteri kadar göz önünde bulundurmaması, bankaların portföy geliştirme tutumlarındaki farkları dikkate alamaması gibi sebeplerle, bahsedilen standardın tekrar değerlendirilerek içeriğinin genişletilmesi ve daha hassas risk ölçüm ve yönetim tekniklerine yer verilebilecek şekilde yapılması gün geçtikçe bir zaruret halini almıştır. Dolayısıyla Basel Komite, 1999 yılında Basel II diye ifade edilen yeni sermaye standardı adına formal bir tartışma ortamı geliştirmiş, tartışma konularını tüm kullanıcılara web platformunda sunmuştur. Basel II standartları 26 Haziran 2004’te internet ortamından ilan edilmiştir. Basel II standartlarına göre hesaplanması gereken SYR aşağıda ifade edilmiştir (Teker ve ark., 2005).

SYR= Özkaynak / Kredi Riski (KR) Piyasa Riski(PR) Operasyonel Risk(OP) = %8

Yukarıda yer alan formülden de anlaşılacağı gibi yeni düzenlemenin en dikkat çeken unsuru minimum sermaye yeterliliğidir. Söz konusu bileşen, bankaların risk durumlarına ilişkin bulundurmaları gereken en düşük sermaye düzeyini belirler. Yeni düzenleme kapsamında, var olan sermaye ifadesinin ve oranının %8 olması şartı değişikliğe uğramamıştır. Kredi riski daha detaylı açıklanmıştır. Piyasa riskinde herhangi bir değişim olmamış ve ilk kez “operasyonel risk” terimi eklenmiştir (Filiz, 2007). Bu bağlamda sermaye yeterliliği standart oranı (SYR) özkaynaklar toplamının kredi riskine esas tutar, operasyonel riske esas tutar ve piyasa riskine esas tutar toplamından meydana gelen toplam riske esas tutara (TRET) bölünmesi şeklinde elde edilen oransal değer anlamına gelmektedir. Açıklamadan da çıkarılabileceği üzere bu oran, özkaynaklar, kredi riskine esas tutar (KRET), operasyonel riske esas tutar (ORET) ve piyasa riskine esas tutar (PRET) şeklinde 4 bileşenden meydana gelmektedir (Geçer, 2015).

Sermaye Yeterliliği Üzerine Yapılan Araştırmalar

Çatıkkaş ve arkadaşları (2018)'nin yapmış olduğu araştırmada sermaye yeterliliği oranının, geleneksel bankalar ve katılım bankalarının kar oranları, kar-faiz payı gelirleri gibi durumlara ilişkin etkisini ortaya çıkarmak için Türk bankacılık alanına ilişkin bilgiler oran analizi metoduyla ele alınmıştır. Bu kapsamda değerlendirilen süreçte her iki banka grubunda da sermaye yeterliliği düzeyi düşüş göstermektedir. Her iki grupta bağlamında da sermaye yeterliliğinin düşüş göstermesine sebep olan unsurlardan biri olan kredi ve alacaklar kalemi yıllar içinde artmış, yine bununla birlikte aynı yönde faiz (kar payı) gelir düzeylerinde de bir artış meydana gelmiştir. Fakat katılım bankaları bu bağlamda daha iyi etkinlik sergilemiş, geleneksel bankalara kıyasla katılım bankalarında sermaye yeterliliği düzeyi daha az düşüş göstermesine karşın faiz (kar payı) oranlarındaki artış daha yüksek olmuştur. Bununla birlikte sermaye yeterliliği düzeyinin azalması karşısında kredi rakamları artarken, bankaların temel kaynak kar düzeyleri artmamış, bu bağlamda sermaye yeterliliği düzeyinin düşmesinin kar oranları üzerinde herhangi bir kaldıraç etkisi görülmemiştir.

Karaduman (2016)'ın yapmış olduğu araştırmada mevduat ve katılım bankalarının verimlilik incelemeleri araştırılmıştır. Bu amaç paralelinde çalışmamız bağımlı değişken olarak Sürdürülen Faaliyetler Vergi Öncesi Kâr (Zarar)/Toplam Aktifler, Net Dönem Kârı(Zararı)/Özkaynaklar, Net Dönem Kârı (Zararı)/Toplam Aktifler; bağımsız değişkenler olarak ise Gelir-Gider Yapısı, Likidite, Aktif Kalitesi, Bilanço Yapısı, Sermaye Yeterliliği Rasyolarından kimileri kullanılmıştır. Söz konusu değişkenler arasındaki ilişkiyi belirlemek için lojistik regresyon analizi ile incelenmiştir. Çalışma kapsamındaki değerlendirmeler 2009-2014 dönemini içermektedir. Çalışmanın sonucuna göre Likidite, Gelir-Gider Yapısı ve Faaliyet Rasyosu bağımsız değişkenlerinin bağımlı değişkenler üzerindeki etkisi anlamlı iken diğer bağımsız değişkenler ise anlamlı olmadığı tespit edilmiştir.

Kaya (2014) tarafından yapılan araştırmada sigorta şirketlerinin hisse senedi kazançlarına, sermaye yeterliliği oranlarının etki düzeyinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç bağlamında, BİST'te işlem gören 6 sigorta şirketinin 2009-2013 üçüncü çeyreği arasındaki üçer aylık hisse senedi getirileri ile aynı dönem için hesaplanmış sermaye yeterliliği, likidite, faaliyet ve karlılık oranları arasındaki ilişki panel veri analizi kullanılarak irdelenmiştir. Ayrıca hisse senedi getirilerinin açıklanmasında, sermaye yeterliliği oranlarının diğer finansal oran gruplarına göre etkinliği ölçülmüştür. Analiz sonucundan çıkarılan verilere göre, sigorta şirketlerinin hisse senedi getirilerinin finansal oranlarla açıklanması istatistikî açıdan anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca sermaye yeterliliği oranlarının hisse senedi getirilerini ifade etme gücünün yaklaşık % 15 olup, bu oranın, likidite oranları için yaklaşık % 8, karlılık oranları için ise yaklaşık % 5 olduğu tespit edilmiştir. Bu verilere göre sigorta şirketlerinin hisse senedi getirilerine etki eden en önemli finansal oran grubunun sermaye yeterliliğiyle ilişkili oranlar olduğu sonucuna varılmıştır.

Şavk (2013)'ın yapmış olduğu çalışmada yabancı sermayeli banka girişinin Türk bankacılık sektörüne etkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Türk bankacılık sektörüne yansımalarını ölçmek için çeşitli boyutlardaki performans kriterleri kullanılarak değerlendirilmiştir. Sermayesinde yabancı payı olan bankalar, Türkiye'de kurulmuş yabancı sermayeli bankalar, özel kaynaklı ticaret bankaları ile kamu kaynaklı ticaret bankaları araştırma bünyesine alınmıştır. Araştırmanın gözlem yılı olarak 2002-2011 yılları arası 10 yıllık süreç ele alınmıştır. Panel veri tekniğinin kullanıldığı araştırmanın sonucunda, yabancı kaynaklı bankaların likidite ve gelir-gider oranları sermaye yeterliliği, aktif kalitesi, ve bilanço yapısı bakımından sektör ortalamasını çıkaran, kâr düzeyleri bakımından ise sektör ortalamasını azaltan etkiye neden olduğu belirlenmiştir. Ekonominin genel durumunun yerli ve yabancı sermayeli bankaların gelir-gider yapısını, sermaye yeterliliğini ve bilanço yapısını farklı etkilediği, döviz kurlarının ve büyümenin ise farklı etkilemediği sonucuna varılmıştır.

Doğan (2013) tarafından yapılan çalışmada 2005-2011 yılları arasında ülkemizde Bankacılık Alanında etkinlik sergileyen geleneksel ve katılım bankalarının mali performansları kıyaslanmıştır. Araştırmada likidite, karlılık, borç ödeme kapasitesi, risklilik ve anapara yeterlilik oranları yardımı ile katılım (Albaraka, Bank Asya, Türkiye Finans, Kuveyt Türk) ile geleneksel bankaların (Yapı Kredi Bankası, Garanti Bankası, İş Bankası, Akbank) performansları analiz edilmiştir. Ampirik analizler bağlamında bahsedilen bankalar arasında farklılığının belirlenmesi için t-testinden faydalanılmıştır. Yapılan inceleme neticesinde katılım bankalarına kıyasla geleneksel bankaların sermaye yeterliliği, likiditesi ve borç ödeme kapasitesi daha yüksek ve riskliliği daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Bununla beraber; geleneksel ve katılım bankalarının kar oranları arasında istatistikî açıdan anlamlı bir fark belirlenmemiştir.

Ecer (2013)'in yapmış olduğu çalışmada Gri İlişkisel Analiz (GİA) yaklaşımından yararlanarak 2008-2011 dönemi kapsamında özel Türk bankalarının mali performanslarının kıyaslanması amaçlanmıştır. Bu kapsamda 11 özel banka CAMELS ölçütlerinden likidite, aktif kalitesi, sermaye yeterliliği ve karlılık göstergeleri bünyesinde bulunan 12 mali oran baz alınarak performans düzeylerine göre sıralanmışlardır. Ulaşılan sonuçlara göre Garanti Bankası ilk sırada bulunurken Turkish Bank son sırada yer almıştır. Bunun yanı sıra özel bankaların mali alandaki başarısında en dikkat çekici faktörün aktif kalitesi olduğu belirlenmiştir.

Berber ve diğerleri (2013)'nin yaptığı çalışmada var olan beşeri sermaye yeterliliğini analiz etmek için "Piramit Model" ve bu modele bağlı olarak ortaya çıkarılan beşeri sermaye yeterliliği değerlendirme endeksleri sistemi kullanılmıştır. İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırılmasına göre Düzey 1 kapsamındaki ülkemizdeki bölgelerin beşeri sermaye yeterliliği, ana unsurlar incelemesi aracılığıyla analiz edilmiştir. Araştırmadan ulaşılan sonuçlara göre; Düzey1 bölgeleri arasında beşeri sermaye yeterliliği en yüksek olan bölge İstanbul Bölgesi iken, en düşük olan bölgenin Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi olduğu belirlenmiştir. Araştırmadan sağlanan bir başka dikkat çeken sonucun ise, beşeri sermaye yeterliliğinin sosyoekonomik gelişmişlik ile önemli oranda benzerlik gösterdiği.

Yüksel-Mermod ve Ceran (2011)'nin yapmış olduğu çalışmada risk kavramı üzerinden yola çıkılarak bankacılık alanının yaşadığı riskler değerlendirilmekte ve Basel Komitesi önerileri yönünde bu riskler adına sunulan sermaye yeterlilikleri irdelenerek Türkiye – Avrupa – Amerika Birleşik Devletleri karşılaştırması yapılmıştır. Araştırma sonunda Türk Bankacılık Sektörü'nün genel olarak güçlü bir yapısının bulunduğu belirlenmiştir.

Taşpunar (2010) tarafından yapılan çalışmada sigorta şirketlerinin sermaye yeterliliklerinin belirlenmesi için geliştirilen yerel çözümler, Solvency II ile uluslararası bir boyuta taşınmış ve farklı modeller tartışmaya açılmıştır. Sigorta şirketleri, bankaların Basel II kapsamında sermaye yeterliliklerinin hesaplamasında yararlandıkları standart ve içsel modellerden kullanarak, mali yeterliliklerinin belirlenmesinde kendi modellerini geliştirmişlerdir. Bu

çalışmada, Türk sigortacılık alanında etkinlik gösteren sigorta şirketlerinin gerekli ve yeterli sermaye seviyesine sahip olup olmadıkları ele alınmıştır. Ayrıca sigorta şirketlerinin sermaye yeterlilik seviyelerinin ne düzeyde etkili olduğu araştırılmıştır.

Aktaş ve Kargın (2007)'ın gerçekleştirmiş olduğu çalışmada yabancı bankaların farklı mali boyutlar bakımından değerlendirilmesinin yapılmasının yararlı olacağı fikriyle, yabancı kaynaklı bankalarla yerli bankalar kıyaslanmıştır. Araştırma verilerine göre, yabancı kaynaklı bankalar ile yerel bankaların “Sermaye Yeterliliği” ve “Likidite” düzeylerinde istatistiki açıdan anlamlı farklar olduğu belirlenmiştir. Bu farklılıkların değerlendirilen her dört yılda da mevcut olduğu belirtilmiştir. Yabancı bankaların gerek “Sermaye Yeterliliği” gerekse “Likidite” düzeylerinde daha yüksek oranlara sahip oldukları tespit edilmiştir.

Sonuç

Sermaye yeterliği kavramı bankacılık gibi finans sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin üçüncü kişilere karşı sorumluluklarını yerine getirme kapasitesini ifade etmekte olup, sermaye yeterliğine ilişkin olarak ulusal otoriteler tarafından farklı düzenlemelere gidildiği bilinmektedir. Ancak küreselleşme sürecinde sermayenin dolaşımı serbest hale geldiği için sermaye yeterliğine ilişkin düzenlemeler uluslararası standartlara bağlanmıştır. Bankacılık sektöründe uygulanan bu standartların başında Basel I ve Basel II standartları gelmektedir. 1988 yılında geliştirilen ve 1989 yılında uygulanmaya başlanan Basel I standartları ile sermaye yeterlik oranının %8 şeklinde uygulanması uygun görülmüştür. Basel I standartları bankacılık faaliyetlerinin denetim altına alınmasındaki ilk uygulama olması bakımından önemli bir girişim olarak değerlendirilmektedir. Basel I standartlarına 1996 yılında piyasa riski de dâhil edilmiş, Türkiye de Basel I standartları 1989 yılında uygulanmaya başlamakla beraber, 2001 yılından itibaren bankacılıkta sermaye yeterliği hesaplamalarında piyasa riskinin de ele alınması zorunlu hale getirilmiştir. Bu kapsamda Türkiye’de bankacılık sektöründe Basel I standartlarının ilk ortaya çıktığı günden itibaren uygulandığı söylenebilir. Basel II standartları ise küreselleşme sürecine paralel olarak bankacılık sektöründeki işlemlerin karmaşık hale gelmesi ile geliştirilmiştir. Basel II standartlarında da sermaye yeterlik oranı Basel I standartlarında olduğu gibi %8 olarak belirlenmiş, Basel I standartlarına ek olarak sermaye yeterliği hesaplamalarına operasyonel riskler de eklenmiştir. Basel II standartları da Türkiye de 2006 yılından itibaren uygulanmaya başlamıştır. Basel I ve Basel II standartları özellikle uluslararası düzeyde işlemler gerçekleştiren bankaların finansal risklerle karşı karşıya kalmalarını önlemek için uygulamaya başlanmıştır. Bu kapsamda bankaların küresel pazarda finansal sorunlar yaşamamaları adına Basel I ve Basel II standartlarına göre sermaye yeterliklerini hesaplamaları gerektiği söylenebilir.

KAYNAKLAR

- Aktaş, H., & Kargın, M. (2007). Türk bankacılık sektöründeki yabancı ve ulusal bankaların finansal oranlar açısından karşılaştırılması. *Yönetim ve Ekonomi*, 14(2), 31-45.
- Aydın, D., & Başkır, M. B. (2013). Bankaların 2012 yılı sermaye yeterlilik rasyolarına göre kümeleme analizi ve çok boyutlu ölçekleme sonucu sınıflandırılma yapıları. *Bankacılık ve Sigortacılık Araştırmaları Dergisi*, 1(5), 29-47.
- Berber, M., Yıldız, E. B., & Dindaroğlu, Y. A. (2013). Bölgesel beşeri sermaye yeterliliğinin ölçülmesi: Piramit Model. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (25), 1-18.
- Çatıkkaş, Ö., Yatbaz, A., & Duramaz, S. (2018). Basel sermaye yeterliği oranındaki değişimin türk bankacılık sektörü üzerindeki etkilerinin incelenmesi: katılım bankaları ve geleneksel bankaların karşılaştırmalı oran analizi. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 839-855.
- Doğan, M. (2013). Katılım ve geleneksel bankaların finansal performanslarının karşılaştırılması: Türkiye örneği. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (58), 175-188.

- Ecer, F. (2013). Türkiye'deki özel bankaların finansal performanslarının karşılaştırılması: 2008-2011 dönemi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(2), 171-189.
- Filiz, M. (2007). Uluslararası bankaların düzenlenmesine yönelik yeni bir uygulama olarak basel-ıı ve gelişmekte olan ülkelere etkisi. *Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(13), 200-221.
- Geçer, T. (2015). Sermaye yeterliliği standart oranına yeniden bir bakış. *Adam Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 77-92.
- Hazar, A., Babuşcu, Ş., Tekindal, M. A., & Köksal, M. O. (2018). Bankacılık sektöründe sermaye yeterliliği rasyosunu belirleyen risklerin analizi. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, (20), 135-150.
- İnan, A. A., Sağlık, E., Çetinkaya, E., Mazmancı, H., Yalım, H., Kaycı, İ., ... & Sevinç, V. U. (2013). *Sermaye yeterliliği şerhi*. İstanbul: G.M. matbaacılık.
- Karaduman, M. (2016). *Türkiye bankacılık sistemindeki mevduat bankaları ile katılım bankalarının finansal oranlar açısından lojistik regresyon analizi ile değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Karahanoğlu, İ. (2015). Türkiye'deki Kalkınma Bankalarının Sermaye Yeterlilik Rasyolarının Markov Zincirleri Yöntemi ile Tahmin Edilmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(41), 1236-1246.
- Kaya, M. (2014). *Sigortacılıkta sermaye yeterliliği düzenlemeleri çerçevesinde finansal oranların hisse senedi getirisine etkisi: BİST'te bir uygulama*. Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Kaya, M. (2007). *Bankalar açısından basel sermaye yeterliliği uzlaşısı ve kobi'ler üzerine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Kumcu, E. (2006). *Bankalarda sermaye yeterliliği*. <https://www.hurriyet.com.tr/bankalarda-sermaye-yeterliliği-5514511> erişim tarihi: 05.03.2020.
- Reis, G., & Kötüoğlu, R. (2016). Türk bankacılık sektörünün sermaye yeterliliği davranışı. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 14(3), 101-110.
- Rybak, T. N. & Aktan, B., (2008). Basel sermaye uzlaşısı kapsamında türk bankacılık sektöründeki nihaî gelişmeler. *Journal Of Yaşar University*, 3(10), 1417-1429.
- Sarıtaş, H., & Gökçe, A. (2012). Türkiye'de faaliyet gösteren ulusal ve yabancı sermayeli bankaların sermaye yeterlilik oranı açısından değerlendirilmesi. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 49(571), 33-42.
- Savk, M. (2013). *Yabancı sermayeli bankaların türk bankacılık sektöründeki rolü: türk bankalarının finansal performansına etkileri*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Taşpunar, S. (2010). *Sigorta şirketlerinde sermaye yeterliliği ve türk sigorta sektöründe uygulanması*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Teker, S., Bolgün, K. E., Akçay, M. B., Teker, S., Bolgün, K. E., & Akçay, M. B. (2005). Banka sermaye yeterliliği: Basel II standartlarının bir Türk bankasına uygulanması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(12), 42-54.
- Yüksel- Mermud, A. & Ceran, M. (2011). *Basel III doğrultusunda bankacılık riskleri ve sermaye yeterliliği; Türk bankacılık sektörü üzerine karşılaştırmalı bir analiz*. 1-10.

EXTENDED ABSTRACT

As a concept, capital adequacy refers to the capacity of insurance and bank companies that provide services especially in the field of finance to fulfill their responsibilities towards third parties. Failure to fulfill these obligations causes financial crises both nationally and internationally. Therefore, national authorities have developed different regulations regarding the realization of capital adequacy or in other words financial adequacy. However, the free movement of capital and globalization has made it obligatory for these regulations to be linked to common standards in the international context (Kaya, 2014). Capital adequacy level is the division of the basic resources of banks to their assets weighted according to their risks. In this analysis, varying risk weights are given to different class assets of banks. But today, risk weights are calculated quite superficially. For example, loans provided to the country's strongest and largest private sector company and the loan offered to a neighborhood grocery store have the same risk weight. Loans granted to a company in return for signature are provided with financial guarantees in different ways, and loans granted are evaluated in the same way. However, they are very important in terms of which balance sheet loans are offered to companies, what the guarantee model is against these loans, whether the loans will be repaid or if the banks are not damaged. Various loans have separate risks. When going to the concept of "minimum capital adequacy" in banking, the "risk" phenomenon must first be measured and analyzed well (Kumcu, 2006). Factors affecting capital adequacy are divided into two as micro and macro factors. Micro factors are the factors that arise from the financial and managerial structures of the companies. The control of the effects of these factors depends on the financial and managerial powers of the companies. Macro elements, on the other hand, express the factors that affect almost all of the economic structure and whose effects cannot be controlled on an enterprise basis. The basic parameters included in micro and macro factors are listed as follows;

Micro factors: Micro factors affecting the capital adequacy in companies are important factors for insurance companies or the insurance market in the country. In this context, ownership structure, profitability, management quality, financial structure and technical provisions of companies can be considered as micro factors.

Macro factors: Interest rates affecting the country's economies, monetary policies, exchange rate, tax policies, inflation and political factors also affect insurance companies very closely. The effect of these elements can be considered positively or negatively according to their development styles (Kaya, 2014).

Banking sector; it performs financial intermediation activities due to its main function. In this context, factors such as rapid development of technology and enrichment of financial products, while preparing the ground for changes in the structure of the banking sector, develop different types of risks. From this perspective; The risks faced by banks also increase by diversifying. The ability of banks to continue their activities is related to their successful management of these risks. It was determined that the failure of banks to manage their risks in the past and the capital structures were not at a level to meet the risks in the past. In this context, the studies on ensuring the capital adequacy of banks have been carried out by the Basel Committee since the 1980s. These international studies, which link with Basel I regulations, continued with Basel II regulations in the following period and Basel III regulations in the period following the global crisis (Hazar et al., 2017).

The most important principle in the Basel I and Basel II criteria is that the banks do the necessary work to keep the capital at the lowest rate that can meet the risks they take. The capital adequacy ratio in the context of Basel criteria on behalf of banks operating internationally is important for the risks that may be faced (Aydın & Başkır, 2013). According to Hazar et al. (2017), each regulation has been systematically aimed at adding innovations to

the previous one and measuring capital adequacy more accurately. As a matter of fact, while only credit risk is taken as the risks in Basel I regulations, market risks are also included in the calculation over time. Along with Basel II, studies were made to measure credit risk calculations with more realistic methods, while adding operational risk to the calculation. With Basel III, while more attention was paid to core capital in the calculation of capital adequacy, a number of additional concepts were measured in the form of support for the capital adequacy ratio.

The concept of capital adequacy refers to the capacity of companies operating in the financial sector, such as banking, to fulfill their responsibilities towards third parties, and it is known that different regulations are made by national authorities regarding capital adequacy. However, since the circulation of capital has become free during the globalization process, regulations regarding capital adequacy are bound by international standards. Basel I and Basel II standards are the leading standards in the banking sector. With the Basel I standards developed in 1988 and started to be implemented in 1989, it was deemed appropriate to apply the capital adequacy ratio as 8%. Basel I standards are considered as an important initiative in terms of being the first application in controlling banking activities. Basel II standards for market risk in 1996 have also been included, while Turkey started to implement Basel II standards in 1989, since 2001, the banking capital adequacy calculations also addressed the market risk has become compulsory. In this context, the banking sector in Turkey, said that the i Basel II standards, on the other hand, were developed with the complexity of transactions in the banking sector in parallel with the globalization process. In Basel II standards, capital adequacy ratio was determined as 8% as in Basel I standards, and operational risks were added to capital adequacy calculations in addition to Basel I standards. Basel II standards began to be implemented in Turkey since 2006. Basel I and Basel II standards have been started to be implemented to prevent banks, which perform international transactions, from facing financial risks. In this context, it can be said that banks should calculate their capital adequacy according to Basel I and Basel II standards in order to avoid financial problems in the global market. Implementation of Basel II standards since the day it first appeared.